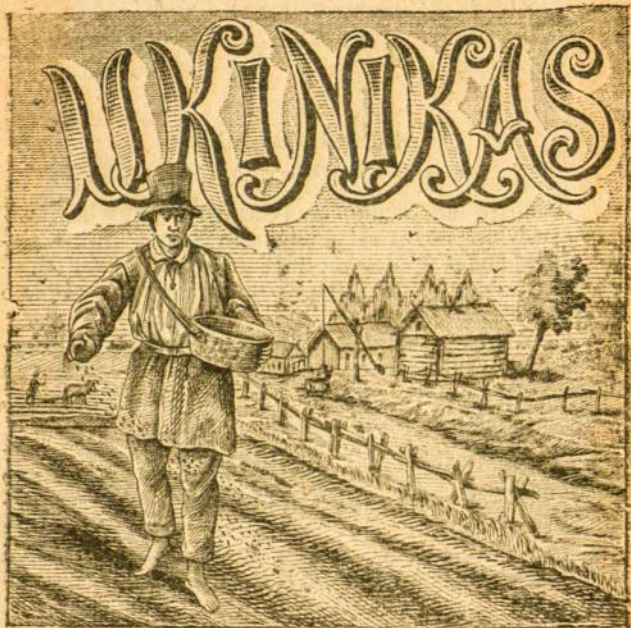

Laikrasztis, paskirtas reikalams ukinikų.

Iszeina syki ant mėnesio. Metinė prekė: Maskolijoje su prisiuntimu kopertose, 5 rubl., su perneszimu per rubežių arba per rankas imant nū perkupčių — 2 rubl.; Prūsuse, su prisiuntimu — 3 mark.; Amerikoje ir kitur — 4 mark.

Po Naujų Metų „Ukinikas“ bus sziek-tiek page-rintas. Prekė pasilieka ta pati. Pinigus už laikrasztį, meldžiami, užsimokėkite visi isz augszto. Kurie už sziūs (1892) metus turite kokias pretencijas prie „Uki-ніка“, tai dūkite mums žinią per adresą, pastatytą ant paskutinio lakszto szito numerio.

LISS VILNIAUS
REPUBLIKINĖ
BIBLIOTeka

Jonukas žaidžius.

Paraszė Sienkiewicz'ius.

Atėjo jis ant svieto menkutis ir silpnutėlis. Kumos, susirinkusios ties gimdžiusios lova, kraipė galvas, žiurėdamos ir ant motinos ir ant kudykio. Kalvienė Szimienė, kuri buvo iszmintingiausia, pradėjo raminti szesziaunikę:

— Dūkite — sako — asz uždegsiu ties ja gramnycią; jau isz tavęs nieko nebus, miela kumute; jau tik rengkis į kitą svieta; reikia pavadinti kunigą, idant atleistų tav nusidėjimus.

— Taigi, taigi, szirdele, — tarė kita — ir kudykį tūjaus reikia apkriksztyt; juk jis nė kunigo nesulauks. Ir tai bus gerai, kad nors nenumirs neapkriksztytas.

Taip kalbėdama, uždegė gramnycią, o paskui paėmusi kudykį, apszlakstė jį su vandeniu, ir prakalbėjo:

— Asz kriksztyju tavę vardan Dievo Tėvo ir Sunaus ir Dvasios Szventos ir dūdu tau vardą Jonas, o dabar-gi, krikszczioniszka duszia, keliauk, iszkur esi atėjusi. Amen!

Bet krikszczioniszka duszia visai nenorėjo keliauti ten, iszkur buvo atėjusi ir apleisti silpnutėlį kuną, bet pradėjo spardytis kojomis to kuno, kaip galėdama, ir verkti, nors taip silpnai ir graudžiai, jogiai, kaip kumos sakė: „mislytų kas, lyg kacziukas, lyg kas!“

Parvedė kunigą; tasai atlikęs savo iszvažiavo; ligonei pasidarė lengviaus. Nedėlią pagulėjus, iszėjo žmona į darbą; kudykis vos tik kvėpavo, bet vis-gi kvėpavo; tikt ketvirtą metą pavasarį gegutė nukūvo ligą, todėl jis pasitaisė.

Visados buvo liesas, apdegęs, pilvas iszpustas, veidukai idubę; plaukus turėjo ilgus, lyg kanapes, baltus beveik, uždribusius ant szviesių ir iszverstų akių, žiurinczių į svieta, lyg į koki begalinį tolumą. Žiemą sėdėjo už kakalio ir verkė palengva nū szalczio, o kartais ir isz bado, neturint mamutei ką idėti nė į kakalį, nė į pūdą; vasarą dėvėjo jis su jūstus su atkarpa marszkinius ir sziaudinę skrybėlę dairydamasis isz po jos bryliaus, iszkėlęs lyg pauksz tis galvą į virszų. Motina, pavargusi samdinikė, gyvėdama diena isz dienos lyg kregždė po svetimu stogu, gal ir mylėjo jį saviszškai, bet tankiai muszė ir paprastinai vadėdavo nenutikusiu. Sulaukęs asztuntų metų sakiojo paskui kaiminę (bandą), arba, pritrukus namieje valgio, eidavo į szilą grybauti. Dievs miėlasis žino, kaip jis ten kur nenužuvo!

Buvo tai vaikas puslaukinis ir, kaip ir kiti kaimo vaikiszcziai, kalbėdamas su žmonėmis, laikydavo įkiszęs pirsztą į burną. Žmonės suvis beveik nesitikėjo, kad jis galės užaugti ir dar mažiaus tikėjosi, idant motina galėtų kada isz jo pasidžiaugti, nes ir į darbą buvo vangus. Nežinia, dėlko tai taip stojosi, bet tiktai vieną daigtą jis labai pamėgo, o tai žaidimą (grajijimą). Jis jį visur girdėjo, truputį paaukęs, daugiaus apie nieką ir nemislyjo. Nuveis, budavo, į szilą paskui gyvulius arba su dvynucziais vūgauti, tai sugrįžta be vūgų ir taria paszvēplūdamas:

— Mamute! ten szile kas-žin-kas žaidė! Ai! Ai!

O motina ant to:

— Užžaisiu asz tav, užžaisiu! nebijok! Ne kartą užžaisdavo jam muziką su samezriu. Vaikas rėkdavo, žadėdavo daugiaus to nedaryti, o vis-gi mislyjo, kad szile kas-žin-kas ten žaidė. Kas? lyg jis žinojo! Puszys, skirpstai, beržai, volungės, viskas žaidė, visas szilas, ir gana!

Atgarsis taip-gi Ant lauko žaisdavo jam kiekcziai, sodelyj' ties grinczia czirszkė žvirbliai, dagi

vysznios drebėdavo! Vakarais klausydavo visokių balsų, koki tiktai kaime girdėti, ir, turbūt, sav mislyjo, kad visas kaimas žaidžia. Be kratinėjant mėsą, jam dagi vėjas szakėse žaisdavo. Pamatė jį syki pristovas (prižiūrėtojas darbininkų), bestovintį su susivėlusiais plaukais ir beklausantį vėjo medinėje szakėje pamatė ir, nusijūses diržą, smagiai jam ikrėtė, idant ilgai paminėtų. Bet kas-gi iš to išėjo! . . . Žmonės vadino jį „Jonuku žaidžium“. Pavasari bėgo iš namų į paupį sukti birbynių. Naktį, pradėjus varlėms kurkti, griežlėms laukūse griežti, bimbals bimbti, gaidžiams medžiūse giedoti, — jis negalėdavo miegoti, o tik klausydavo ir Dievas žino, koki jis ir tasyk' girdėdavo žaidimą. Motina negalėdavo jo vestis į bažnyčią, nės, budavo; užgaudus vargonams arba meiliai užgiedojus giesminiukams, vaiko akys ukais apsitraukdavo, lyg jos suvis ne iš to svieto žiūrėtų.

Panaktinis, kurs vaikszzcioldavo naktį po kaimą ir, idant neužmigti, skaitydavo ant dangaus žvaigždes arba patyloms kalbėdavo szunis, nesyki matė baltus Jonuko marszkinius, slenkanczius tamsoje szinkiaus linkon. Bet vaikas eidavo ne į szinkių, tik pas szinkių. Czionai prisiglaudes prie sienos klausydavo. Žmonės szokdavo, kartais koks bernukas suszukdavo. „U . . . a!“ Budavo girdėti trepsėjimas batų, tai vė balsai merginų: „Ko-gi?“ Smuikai tykiai dainūdavo „Tai mes ėsim, tai mes gersim, tai mes drauge link smįsimės“, o bosas storu balsu ruscziai pritardavo. „Kaip Diev's dūs! kaip Diev's dūs!“

Per langus budavo szviesu, o kiekvienas szinkiaus balkis, rodos, drebėdavo, dainūdavo ir taipgi žaidėdavo, o Jonukas klausydavo!

Ką jis dūtų už tai, idant galėtų turėti tokį smuiką, žaidžiantį plonai: „Tai mes ėsim, tai mes gersim, tai mes drauge linksmįsimės!“ Tokias len-tutes dainūjanczias. A . . . a . . . ! Bet iszkur jas gausi? kur tokias dirba? Kad nors syki dūtų jam

į rankas, nors pacziupinėti . . . Kur tav! Ale jam nors valia buvo klausyti . . . delto tai ir klausydavo, pakol sargo balsas neužrikdavo tamsoje ant jo:

— Ar neisi namon tu, nevidone?

Tai-gi tąsyk jis bėgdavo basas namon, o paskui jį patamse vydavosi balsas smuiko: „tai mes ėsim, tai mes gersim, tai mes drauge linksmisimės!“ ir rustus balsas boso: „Kaip Dievs dūs! kaip Dievs dūs!“

Jai tikt galėdavo gerdėti smuiką, ar tai ant pa-
baigtuvių, ar tai ant kokios svodbos, del jo tai buvo didelė szventė. Užlindęs paskui už kakalio jis per dienas nieko nekalbėdavo, žiurėdamas lyg katinas žibancziomis akimis isz tamsos. Paskui pats pasidarė sav smuiką isz guntinių lentuczių ir arklio aszutų, bet tas nežaisdavo taip dailiai, kaip tie szinkiuje: birgsdavo tiktai, visai tykiai, kaip kokios musiukės arba vūdai. Žaisdavo vienok nū ryto iki vakarui, nors ir gaudavo už tą tiek kuprinių, jogiai į pabaigą iszrodė kaip numusztas neisznokęs obūlys. Bet toks jau buvo jo prigimimas. Vaikiszczius vis labiaus džiuvo, tik pilvą visados turėjo didelį, plaukus kas sykis tankesnius, akis labiaus iszverstas, nors ir tankiansiai aszarotas, bet veidukai ir krutinė dubo vis labyn ir labyn . . .

Jis visai nebuvo toks, kaip kiti vaikai; jis buvo greicziaus kaip jo smuikas isz lentuczių, kuris vos tik birsgė. Priesz rugpjūtę kentė badą, nės tankiansiai maitinosi žaliomis morkomis ir taip-gi geismu turėti smuiką,

Bet tas jo geismas neiszėjo jam ant gero.

Dvare ponų tarnas turėjo smuiką ir pavakarėmis kartais žaisdavo ant jo, idant patikti tarnaitėi. Kartais Jonukas iszliūždavo tarp dagių net iki atvirų priemenios durų, idant prisižiurėti smuikui; kybojo jis ant sienos prieszais duris, dėlto vaikiszczius tenai į jį žiurėdavo, tarytum, norėdamas jį akimis praryti, nes jam rodėsi, kad tai kokia nepasiekiamą dėl jo szventenybė, kurios jis negalėjo dasilytėti, kad

tai brangiausias daigtas. Vienok geidė jo. Norėtu nors sykį paimti jį į rankas, nors-gi sykį arcziaus jį pamatyti. Jam taip bemislyjant apie tokią laimę, maža vaiko szirdelė virpėdavo isz džiaugsmo.

Vieną naktį priemenioj nebuvo nieko. Ponai jau nū seniai buvo užrubežyje, namas stovėjo tuszczas, delto tai tarnas sėdėjo kitam gale pas tarnaitę. Jonukas užsislėpęs dagiūse jau nū seniai tēmyjo per placzias atviras duris į siekį visų savo geismų. Pilnas mėnū isz dangaus szvietė nūlaidžiai per priemenios langą, atmuszdamas jį ant užpakalinės sienos pavyzdyje didelio aiszkaus keturkampio. Tas keturkampis artinosi palengva prie smuiko, ir ant galo visai apszvietė jį. Tasyk isztolo rodėsi, kad nū jo atsimusza sidabrinė szviesa; o ipacz iszsidavusiejie izklenkimai taip labai buvo apszviesti, jogiai Jonukas vos tikt galėjo žiurėti į jūs. Toj szviesumoj viską galima buvo gerai matyti: įdubusius szonus, stygas (strunas) ir riestą kaklą. Szriubai jos žibėjo, kaip szv. Jono vabalėliai, o iszilgai kybojo szmycziolas pavyzdyje sidabrinio virbalo.

Ak! viskas buvo taip gražu, taip puiku, lyg pasakose. Todėl Jonukas žiurėjo kas sykis godžiaus. Užsislėpęs dagiūse, pasirėmęs alkunėmis ant iszdžiuvusių kelių, iszsižiojęs, žiurėjo ir žiurėjo. Tai baimė laikė jį ant vietos, tai kokis-ten nepergalimas noras stumė jį tolyn. Ar koki-tai monai, ar kas? . . . Bet tas smuikas szviesumoje rodos artinosi, lyg plaukdamas artyn prie vaiko. Tarpais prigesdavo, idant dar labiaus praszvisti. Monai, tikri monai! Tūmi tarpu pustelėjo vėjas; medžiai tykiai užosžė, sujudėjo dagiai, o Jonukas rodos aiszkliai girdėjo:

— Eik, Jonuk! priemenioje nėra nieko . . . eik, Jonuk! . . .

Naktis buvo szviesi, aiszki. Dvaro sode ties prudu laksztingala pradėjo giedoti ir szvilpanti tykliai, tai garsiaus: „Eik! eik! imk!“ Viežlyba lėlis tykliai lėkdama, apsisuko aplink vaiko galvą ir su-

riko: „Jonuk, ne! ne!“ Bet lėlis nulėkė, o laksztینگala pasiliko ir dagiai kas sykis aiszkiaus marmėjo: „Tenai nėra nieko!“ Smuikas vėl apsiszvietė...

Nelaimingas, mažas, susilenkęs paveikslas palengva ir atsargiai slinko tolyn, o tam tarpe laksztینگala tykiai szvilpavo: „Eik! eik! imk!“

Marszkiniai baltavo vis arcziaus priemenios durų; jau neapdengia jų jūdi dagiai. Ant priemenios slenkszczio girdėti greitas kvėpavimas ligotos vaiko krutinės. Dar valandžiukė, balti marszkiniai isznyko, jau tik viena basa koja kyszo už slenkszczio. Perniek lėlis perlekė dar syki, szaukdama: „ne! ne!“ Jonukas jau priemenioje.

Sodo prude tūjaus baisiai užkurkė varlės, lyg persigandusios, bet netrukus nutilo. Laksztینگala paliovė szvilpavusi, dagiai sznabždėję. Tūmi tarpu Jonukas szlūžė tykiai ir atsargiai, bet netrukus apėmė jį baimė. Dagiūse jis jautėsi lyg namieje kaip laukinė žvėrelė tankumynūse, o dabar buvo lyg laukinė žvėrelė klėtkoje. Staiga jis paliovė krutėjęs, kvėpavimas stojosi trumpas ir szvilpiantis, prie tam apsiutė jį tamsa. Tykus vasarinis žaibas, perlėkęs tarpe rytų ir vakarų, apszvietė dar syki vidurį priemenios ir pasirėplinusį ties smuiku Jonuką su užlaužta augsztyn galva. Bet žaibas užgeso, mėnesį uždengė debesėlis ir nieko jau nebuvo nė matyti, nė girdėti.

Tik praėjus valandėlei pasklydo isz tamsos tykus ir graudus garsas, lyg kas-nors būtų neatsargiai dasilytėjęs stygų . . . ir staiga . . .

Koks-tai storas balsas, iszeinant isz kampo priemenios, isz miegų užklausė piktai:

— Kas czia?

Jonukas užlaikė kuntinėje kvapą, bet storas balsas užklausė antrą syki:

— Kas czia?

Briežiukas pradėjo szvyszczioti ant sienos, pasidarė szviesu, o paskui . . . Ak, Dieve! Girdėti

keiksmą, nuszimą, vaiko verksmą, szauksmą: Ai, Die-
vulėli! . . . szunų lojimas, bėgiojimas žiburių langūse,
triuksmas visam dvare . . .

Ant rytojaus nabagas Jonukas buvo pristatytas
ant sudo pas vaitą.

Ar-gi ketino jį ten sudyti kaipo vagį? Tur but.
Pažiūrėjo vaitas ir lovinikai į jį stovintį prieš jį
su pirsztu burnoje, su iszverstomis persigandusiomis
akimis, mažą, sudžiuvusį, žebra, sumusztą, iszgąsdintą.
Kaip-gi čia sudyti tokį vargszą, turintį deszimts
metų ir vos tik ant kojų pastovintį? Ar į kalinį jį
imesti, ar kaip? . . . Reikia prie tam turėti truputį
mielaszirdystės del mažų. Tegul jį ten paims sargas,
tegul dūs jam rykszczių, įdant antrą sykį nevogtų,
ir atliktą.

— Žinoma!

Paszaukė Stasį, kuris buvo sargu:

— Imk jį ir įkrėsk jam į sub . . . !

Stasys linktelė savo kvailą žveriszką galvą, pa-
ėmė Jonuką po pažastę, lyg kokią kacziuką ir nusi-
neszė į klūną. Vaikas ar nesuprato apie ką eina, ar
nusigando: gana to, kad neisztarė nė žodžio, tiktai žiu-
rėjo, kaip žiurėtų sugautas pauksztis. Tiktai kada Stasys
paėmė jį klūne, paguldė ant žemės ir atkasojęs marszkinai-
czius, mostelėjo nū galvos, tiktai tada Jonukas su-
riko: — Mamyte! ir kaip tik sargas jį su rykszte,
tai jis: „Mamyte! mamyte!“ bet kas sykis tykiaus,
silpniaus, jogiai neužilgio visiszškai nutilo ir jau ne-
szaukė mamytės! . . .

Nelaimingas, sudaužytas smuikas!

Ė . . . é kvailas bjaurus Stasy! kas-gi taip musza
vaikus. Jug tai mažas ir silpnas ir visados buvo vos
tik gyvas.

Atėjo motina, paėmė vaiką, bet turėjo parneszti
jį namon . . . Ant rytojaus Jonukas nekėlė, o treczią
vakarą mirė sav ramiai ant lovos po skuduriniu už-
dangalu.

Paukszcziukai cziulbėjo tupėdami visznioje, auganczioje ties grinczia; per langą įėjo spindulys saulės ir aiskiai apszvietė auksinę susivėlusią vaiko galvutę ir veidą, kuriame neliko nė laszelio kraujo. Tas spindulys lyg rodė kelią, kuriūmi tarėjo keliauti maža vaikelio duszelė. Gerai, kad nors valandoje myrio keliavo placziu, apszviestu saulės keliu, nės per visą gyvenimą tikrai ėjo erszkėdzių keliu. Tūm tarpu sudžiuvusi krutinė judėjo nū kvėpavimo, o veidas vaiko, rodos, klausė tų kaimo balsų, kuriūs buvo girdėti per atvirą langą. Buvo tada vakaras, delto-gi merginos, grįžtanczios nū szieno, dainavo: „Ai ant žaliosios pieveles!“ o isz paupio buvo girdėti žaidimą birbynių. Jonukas paskutinį sykį klausė, kaip kaimas žaidžia . . . Szalia jo ant uždangalo gulėjo jo smuikas isz lentuczių.

Staiga veidas mirsztanczio vaiko praszvito, o iszbalusios lupos prasz nabždėjo:

— Mamyte? . . .

— Ką, suneli? — atsiliepė motina, kurią slogino aszaros . . .

— Mamyte! Ponas Dievas dūs man danguje tikrą smuiką?

— Dūs tav, suneli, dūs! — atsakė motina; bet toliaus negalėjo kalbėti, nės staiga isz kietos jos krutinės prasimuszė kylanti gailėstis, delto isztarusi tiktai: O, Jėzan! Jėzan! pūlė veidu ant skrynios ir pradėjo raudoti, lyg nustojusi proto arba lyg žmogus, matantis, kad neiszgelbės nū myrio savo myli-mojo.

Tai-gi neiszgelbėjo jo, nės kada atsikėlusi vėl pažiūrėjo į vaiką, akys mažo žaidžiaus, tiesa, buvo atmerkotos, bet nekrutėjo, veidas-gi buvo labai rustus, susiraukęs ir pastyręs. Spindulys saulės taip-gi prapūlė . . .

Atsilsis tav, Jonuk!

Ant rytojaus sugrižo ponai namon isz Italijos sykiu su pana ir jos jaunikiu. Jaunikis kalbėjo:

— Quel beau pays que l'Italie (kokia tai puiki szalis Italija.)

— Ir koki tai gyvėtojai artistas. On est heureux de chercher la-bas des talents et de les protéger. (Laiminga yra rasti tenai talentus ir jų paszelpti)... pridurė pana.

Ant Jonuko kapo sznabždėjo pulinkusios beržų szakos. *Iszvertė Jūzas Aržuolaitis.*

Dainelė.

Kukųj girioj gegutėlė liudnąją giesmelę,
Rauda sena Lietuvėlė, lingūja galvelę:
„Vai sunucziai mano mieli, kodėl man' apleidžiat',
„Kodėl prieszams sengalvėlę mindžioti daleidžiat',
„Kodėl skiriatės tarp savęs į daugel burelių,
„Kodėl meilė ir vienybė nestov' nė metelių?
Užkukūk, o gegutėle, giesmelę linksmesnę,
Neraudok, o Lietuvėle, už viską mielesne!
Mes del tėvės, motinėle, į glitą sustosim,
Mes del tėvės, sengalvėle, su prieszais kovosim;
Gaivinsim szirdyse savo meilę ir vienybę,
Dirbsim, trusimės del tėvės, platinsim szviesybę.
„Vai sunucziai mano mieli, jeigu taip darysit,
„Kaip jus teikiat, kaip jus žadat, jeigu iszpildysit,
„Tai asz, sena bebudama, isznaujo pražysiu,
„O, pražyodus meilės žiedais, niekad nenuvysiu.
„Užkukūs tad gegutėlė giesmelę liūsybės,
„Asz pritarsiu jos giesmelei isz szirdies gilybės.

Lietuvos istorija.

Paraszē Lietuvos vaikas.

V.

Rusiai ir Parusiai.

(Tąsa.)

Pradžioje 1245 m. Sviętopelkas vėl griebėsi už kardo, įdant naikinti savo priešus. Popiežius, įprašytas Kryžievių, raszo laiszką į kunigaikštį, primdamas jam, kad Kelmių žemė ir visos kitos Parusių šalys yra savasczia apasztaliszko sosto, ir su sykiu grasidamas didiai pakoroti, jai jis neperstos užpuldinėjęs ant Kryžievių. Vienkart paliepia Popiežius Gniezno's arcivyskupui, nepaliovus Sviętopelkui kariauti per 15 dienų, mesti ant jo praikimą ir garsiti priešzais jį kryžinę karę.

Sviętopelk'as ant valandos nustojo atvirai kariauęs, bet paslapta be perstojo ją vedė, stengdamasis visokiais budais kenkti Kryžieviams.

Vietinis mistras, Poppo von Osterna, netikėtai užpūlė su Kujavų Kazimieriumi ant pilies „Svieca“, Sviętopelk'as, atrėmęs jūs ir sunkiai sumusęs, vel pradėjo angti su dideliu smarkumu Kryžievius.

Tūm tarpu garsinama nū seniai kryžinė karė priešzais Sviętopelką ir Parusius, pavasari 1246 m. iszsipildė. Kryžiaunikai atvyko į Lenkiją isz visokių vokiszku ir lenkiszku szalių. Vienkart su Kryžiaunikas atvyko ir didysis Kryžievių mistras, Henrikas von Hohenlohe, su skaitlingu pulku karievių, atsiųstų jam Austrijos kunigaikszczio Friederiko, vadinamo „Narsiūju“. Buvo tai pirmutinis mistras, kuris atlankė naują savo szalį.

Vadu kryžinės kariumenės, suvienytos su Kryživiais ir Lenkais, tapė iszrinktas Kujavų kunigaikštis Kazimieras, kuris, drauge su vietiniu mistru, Poppo von Osterna, isz Kelmių žemės išiveržė į Pomeraniją.

Užpūlusėji kariumenė per 9 dienas plėsžė ir ugnia naikino Pomeraniją, o Sviętopelk'as nedrįso iszeiti prieszais jūs, pakolaik neatėjo jam į pagelbą Parusiai. Pasirodžius Parusiams Pomeranijoje, užpūlusieji pradėjo jau grįžti, turėdami su savim daug grobio ir nelaisvių. Parusiai smarkiai užpūlė ant pirmutinių jų glitų, susidedanczių isz Austrijos vokieczių, sumuszė jūs ir iszvaikė; įdant neateitų į pagelbą iszvaikytiems vokiecziams lenkai, su tokiu pat smarkumu užpūlė ir ant szių paskutinių, nustumdami jūs taipos-gi nū kovavietės ir priversdami bėgti. Bėganczius vokieczius ir lenkus sulaikė jų vadai ir vėl sustatė jūs į glitas, parengtas ant kovos. Sziūm žigių prieszai už pirmucziausią uždūtę laikė sav perlaužimą Parusių raitelių, kurie buvo del jų pavojingiausi. Del szito siekio užleido ant jų geriausias ir skaitlingiausias savo pajiegas. Pasekmė del Kryževių buvo laiminga, nes daug syk skaitlingesnės jų pajiegos istengė perlaužti glitas Parusių raitelių. Reikia nelaimės, laike smarkios kovos tapė pažeistas ir numestas nū arklio Sviętopelkas. Tūjaus po tam atsitikimui pasklydo klaidingas gandas tarp kareivių, buk Sviętopelkas tapęs užmusztas. Del szitos priežasties kariumenė Sviętopelko ir Parusių neiszlaikė ir iszsiskirscziusi pradėjo bėgti, palikdama ant kovavietės apie 1500 užmusztų.

Po szitai kovai Sviętopelkas meldžia tykos ir apturi ją, dėka tarpinikystei Popiežiaus pasiuntinio, Opizono, ant senesniųjų iszlygų, t. y. kad jo sunus Mestvin ir tvirtynė Zartovice pasiliksia ir toliaus Kryžeivių rankose. Prisiega jis susiriszo, kad daugiaus neturėsias jokių susineszimų su Parusiais, o pasiuntinys atliūsavoj jį nū prakeikimo, jau nū seniai ant jo užmesto.

Pasiliovus karei, didysis mistras, Henrikas von Hohenlohe, paszventė visas savo spēkas del apvo-kiecziavimo užkariautųjų szalių. Vienok gudrumas dviejų to laiko kunįgaikszčių suvėlino isz-sipildymą karsztų geismų didž. mistro. Tie kunįgaikszčiai buvo: Sviętopelkas ir Mindaugas. Pir-mutinis, kaip nū pat pradžios beveik apsigyvenimo Kryžeivių ant Parusių žemių, taip ir po paskuti-niai sądorai, visokiais budas rupinosi paraližavoti jų stengimus; antras, kaipo didysis Lietuvos kunįgaiksztis ir su sykiu vyriausias vadas ant Kurszių rupinosi iszanksto praszaliti paojų, kybantį ant lietuviszkos tautos isz pusės vokiszku užplauktojų.

Nors stengimai szitų gudrių kunįgaikszčių vi-siskai nepraszalino stengimų vokiečių, vienok-gi ant ilgo suvėlino jų pasekmę, t. y. visiszką apval-dymą Parusių ir Latvių žemių (Letu-Galai, Žem-Galai ir Kursziai).

Pasitikėdami ant pagalbos szitų dviejų kunįgaikszčių, Parusiai ir Latviai pradėjo turėti viltį geresnės ateitės, ir vel sugrižo į stabmeldystę.

Didysis mistras, matydamas tokias nepageidau-tinas pasekmes ikszioliszkos Kryžeivių veiklystės, nusprendė sudrutiti savo pajiegas per suvienijimą

ī vienas rankas valdžios ant Latvių ir Parusių. Ant tokio kėrauniko dviejų tautų labjausiai atsakanczių rodėsi Dieterich (Teoderikas) von Grūningen, vietinis mistras ant Latvių žemės, ir delto 1246 m. jis tapo paskirtas teipos-gi ir ant vietinio mistro Parusių.

Dar 1246 m. Sviētopelkas myslyjo apie naują karę, kurią jis norėjęs iszszaukti, užgindamas kryževiams liūsa yrimąsi ant Vislos; bet dasižinojęs, kad Vokietijoje vėl yra rengiama kryžinė karė prieszais jį ir Parusius, Spalinyj 1247 m. vėl formaliszcai susitaikė su Kryževiais.

Netrukus, po augszcziaus minėtam faktui, atvyko isz Vokietijos su Kryžiaunikais Henrikas von Wida, buvęsis vietinis mistras, ir rengėsi apmalsziti pakėlusius maisztą Parusius. Sviētopelkas, bijodamasis, įdant jo sądorinikai nebutų įveikti Kryževių ir kryžiauniku, isiveržė į Kelmių žemę ir sumuszė Kryževius ties Goluba, paskui nuvyko į Pomežaniją ir apėmė tenai pilį Christburg, drucziai Kryževių ginamą.

Nustojus Kryževiams szitos pilies, Henrikas von Wida nusprendė įsteigti Pomežanijoje naują pilį. Del szito siekio tapo iszrinkta paczios gamtos ginama vieta ant kranto upės Sirgunės ir pavasari 1248 m. nauja pilis buvo jau visiszcai pabaigta; apturėjo ji taiposgi vardą „Christburg“.

Parusiai ir Sviētopelkas, iszgąsditi naujai įsteigta pilia, nusprendė tūjaus ją apimti ir sugriauti.

Pirmutiniai greitai sutverė gana didelį pulką karevių ir laukė atėjimo Sviētopelko. Tūm tarpu vietinis mistras isz pasalų užpūla ant pryszakinės

sargybos jų kariumenės, iszkerta beveik ją visą ir taip pergąsdina visą kariumenę, jogiai ji umai iszsiskirstė ir sugrižo į namus.

Tokis pat likimas patiko ir kariumenę Sviętopelko. Kada kunigaikštis Sviętopelkas traukė nū Vislos į susznekėtą su Parusiais vietą, suvis nieko nežinodamas apie nelaimę atsitikusią su paskutiniaisiais, vietinis mistras taiposgi isz pasalų smarkiai užpūlė ant pryszakinės jo sargybos ir privertė ją bėgti. Bėgis pryszakinių glitų pakėlė didelį sumiszinimą visoje kariumenėje, kuri pertai visai negalėjo gintis. Dėka tokiam padėjimui Kryžeiviai dalį tos kariumenės iszmuszė, dalį nustumė į upę ir pri-girdė. Pats Sviętopelkas vos tikt iszsigelbėjo bėgiu. Kryžeiviai, naudodamiesi isz nelaimės Sviętopelko, isiveržė į Pomeraniją ir visiszkai ją ugnia ir kardu isznaikino.

Paskutinis pamuszis pripildė saiką Sviętopelko nelaimių. Neturėjo jis dabar jokio budo del pasikėlimo isz nelaimės, nės visa jo szalis buvo visiszkai sunaikita, o daugelis gyvėtojų iszmuszta, o isz pusės Rymo laukė jo nauja kova pavyzdyje prakeikimo. Tūm tarpu zokono pajiegos kassyk vis atsinaujūdavo, nės, pražuvus seniaus atvykusiems ricie-riams, Popiežius, Vokiečiai ir Lenkų kunigaikszčiai pristatydavo jam naujus. Matydamas tai Sviętopelkas nusižemino ir sutiko ant tykos, tūm pacziu atidūdamas isztikimus savo sądorinikus ant valios Kryžeivių.

Paskutinėse dienosė Lapkriczio 1248 m. buvo formaliszkai padaryta sądora ant szių iszlygų: Kryžeiviai gražina Sviętopelkui sunų Mestviną ir

prižada gyvėti su jūm sataikoje; Sviętopelkas užtikrina, kad ne tikt jis pats, bet ir jo ipėdiniai niekados nestengsis dūti pagelbą, nē taipgi kurstyti Parusius prieszais Kryžeivius: prižada jis taipos-gi gyvėti sataikoje su savo broliais: Samboru ir Raciboru, o taip-gi ir su Lenkų kunigaikščiais, prieszingai atsitikus Kryžeiviai busią liūsi nū savo susiriszimų. Ant galo del patvirtinimo, kad augszcziaus parodytos iszlygos busianczios tikrai iszpildytos, abi pusės prisiekē.

(Toliaus bus)

Kaip reikia szerti ir užveizėti gyvulius.

(Paraszē Ed. Reg., iszvertē Jūzas Szvėksznys).

Devinta roda.

Dar apē naudą gero gyvulių szėrimo. Povyraitis rodyja dėl pagerinimo gyvulių veislės gerai auginti verszius ir pripirkti geros pieningos veislės jautuką (buliuką).

Žiema praslinko. Atėjo jau ir laikas leisti gyvulius ant ganyklos. Karvės tų ukinikų, kurie gerai szērē, buvo linksmos, derlios ir sveikos, o tų, kurie szērē mažne vienais sziaudais, vos pastovėjo ant kojų. Negana to, ukinikai, gerai gyvulius szėrusieji, turėjo tiek pieno, sviesto ir surių, kad ne tiktai sugrąžino pinigų už pripirktąjį paszarą ir sav už darbą, bet dar nemažą pelną gavo; taippat ir mėsžlų anie turėjo du kartu daugiaus už ukinikus, prastai savo gyvulius szėrusius, kurie ne tiktai isz gyvulių negavo nėjokio pelno, bet dar ir putrai užbaltėti neturėjo pieno. Tokią tai naudą suteikē ukinikams pripirktas paszaras. Isz dobilų mūsų ukinikai laukē dar didesnės naudos, ir dėlto mažne bevysi isisėjo anų ant rugių, vieni daugiau, kiti mažiau. Bet anie žinojo tesulauksianties dobilų ant antro meto, ir dėlto didžioji anų da-

lis, norėdami sumažinti kasztą dėl paszaro pirkimo, ryžos ateinanczią žiemą szerti gyvulius apszutitū paszaru. Vieni įsitaisė didelius varinius, kiti, susitardami po du tris, nusipirko szpižinius vamzdžius ir kubilus, arba bosus. Rudenį pradėjo lankyties prie Povylaiczio dar kiti ukinikai dėl pasirodavimo ir pasimokinimo, kaip reik gyvulius szerti. Povylaitis isz to džiaugės ir isz visos szirdies, kiek mokėdamas ir galėdamas, mokino kožną vieną norintį, kaip pridera, szerti savo gyvulius.

Gerai szeriamos karvės ne tiktai atneszė savo ukinikams virszuj parodytą pelną, bet dar pasirodė visos verszingos, ir nekurios isz anų apsiversziavo jau pirm naujų metų, tū tarpu kaip prastai szertosios paliko mažne visos žiemmelžems arba bergždžioms, o kurios buvo verszingos, tos versziavosi tiktai vėlai pavasari. Gerai szertosios karvės buvo užtrukusios pusantro, daugiausiai — du mėnesiu, tū tarpu kaip prastai szertosios nedavė pieno tris ir daugiau mėnesių. Nors visi ukinikai leido savo gyvulius į tą paczią ganyklą, bet gerai per žiemą maitītos karvės ir vasarą davė daugiau pieno už prastai szertasias, kurios gaiszino visą vasarinį paszarą ant atsigavimo, tū tarpu gerai szeriamos tą patį paszarą perdirbo į pieną.

Sykį Maksaitis, kurs užvis didžiausiai rupinosi apė iszpildymą Povylaiczio žodžių, užklausė ano: „Tamsta, susėde, pasakojei galint gauti per metus nū vienos karvės apė 200 ir dar daugiau viedrų pieno; asz jau, kaip įmanydamas, rupinaus kūgeresniai szerti karves, bet neveiziant ant to, gavau nū visugeriausios karvės tiktai 70 viedrų, o nū kitų dar mažiau. Dėlko taip?

Pov—tis. Džiaugkis ir tiek gavęs. Musų smulkūs, isz senų dienų iszdvasintus, gyvulius negali vienais metais pataisyti taip, kad tūjaus pradėtų dūti daug pieno. Kitą metą gerai szerdamas ir užveizėdamas gausi nū ~~karvių truputį~~ daugiau pieno, kaip

sų metą. Bet karvės tavo, kurias dabar turi, niekadės nedūs daug pieno. Prilikdamas visugėrujų savo karvių verszius ir gerai anūs užauginęs, turėsi jau pieningesnes karves. Vis prilikdams nū visugėrujų karvių, kurios dūs 200 ir daugiau viedrų pieno per vienus metus.

Pov—nis. O, tai reik ilgai laukti!

Pov—tis. Tai tiesa, pagerinimas arba pataisymas gyvulių veislės reikalauja daug laiko, bet metams į metą gyvuliai vis taisyti ir taisyti; jau ir dabar galime džiaugties iš to, ką mes pasiekėm per vienus metus. Bet yra dar pragumas ir greičiau pagerinti gyvulių veislę.

Mak—tis. Pamokyk gi mus tamsta, meldžiams.

Pov—tis. Gerai! Visupirmu pasirupinkim nusipirkti geros pieningos veislės buliuką, kurs būtų truputį didesnis už mūsų karves. Tūkart galėsime jau laukti gerų karvių iš antros kartos.

Mak—tis. Toks bulius yra brangus, — tai nemums nusipirkti.

Pov—tis. Ir tai tiesa: ukunikas, turėdamas gerą bulių, nepardūs ano kitaip, kaip tiktai seną arba sergantį. Bet gali pirkti buliuką 4 arba 6 mėnesių už 20—25 rablius.

Mak—tis. Kame gausi tokį pirkti?

Pov—tis. Ar mažai yra dvarponių, kurie tur geros veislės gyvulius; nū anų ir gali pirkti. Nupirkus reik aną gerai šerti: geru šienu, gėralu, o pirmąjį metą ir avižomis. Geros veislės bulius veikiai pataisys gyvulius.

Jok—tis. O ar ilgam ans bus gers?

Pov—tis. Ant trečių metų gali aną suleisti tiktai su kelioms karvėms, o nū ketvirtojo lyg septynių gali laikyti aną bandoje. Po septynių metų reik jau aną išleisti, nes to nepadarius daug karvių paliks bergždžių.

Jon—tis. Iki tam laikui jau mes savo gerų bulių sulauksime.

Pov—tis. Nesuvisu taip. Nors mūsų užauginti buliai tūkart bus daug geresni už dabarnykszczius, bet pagerinimui vis dar netiks. Dėlto ant septintų metų verčiaus gerai nupenėjus senąjį bulių pardūti; už aną gali gauti 50 rublių arba daugiau, o į aną vietą pastatyti jauną buliuką, užaugintą taip pat iš geros veislės, nes tiktai po trecio, o dar geriau, po ketvirto jaucio permainymo tesulauksime savo bulių veislės.

Povylaicziui pasiklojo įkalbėti susėdams pirkti veislei buliuką. Susirinko tarp savęs anie kiek reik pinigų, įdavė anūs į rankas Povylaicziui, kad ans nupirktų ir užaugintų aniems buliuką. Už paszarą ir trusą anie taip pat prižadėjo anam atlyginti.

Deszimta roda.

Povylaitis mokina, kaip reikia auginti veislei telyczaites, ir rodo ženklus karvių pieningumo.

Kitą nedėlios vakarą Povylaitis susirinkusiems susėdams sakė: gerai szeriamos karvės atveda geresnes telyczias; bet vis iš tų verszių neužaugs geros karvės, jeigu nemokėsime anų auginti. Vieni szėrimu ir užveizėjimu nepagerinsime gyvulių veislės, bet reikia mokėti anūs auginti. Taigi, norėdami pagerinti savo gyvulius, turime anūs gerai szerti, priderancziai užveizėti ir prie to viso mokėti anūs auginti.

Mak—tis. Kaip szerti ir užveizėti gyvulius, tamsta mumis jau mokinai, dabar tamsta meldžiams pamokyk mus, kaip reikia verszius auginti, norint iš anų sulaukti gerų pieningų karvių.

Pov—tis. Gerai. Pas kožną iš jūsų vienos karvės yra geresnės, kitos prastesnės. Szeriamos tū paczių paszaru, vienos karvės dūda daugiau pieno, kitos mažiau, nū vienų piens yra liesesnis, nū kitų riebesnis. Kitos karvės dūda mažai pieno, bet greitai nutunka. Norėdami įgyti pieningą karvių veislę, palikite veislei tiktai tų karvių telyczias, kurios dūda užvis daugiaus pieno; szitai pirmas pragumas pagerinimo gyvulių veislės.

Pov-nis. Tamsta kalbi tiesą. Asz pirkau pirm keturių metų veislei telyczaitę isz dvaro. Man ten parodė ir motiną tos telyczaitės: labai puiki karvė, dėlko ir užmokėjau brangiai už telyczą. Bet ir dabar tų pinigų negailiūs, nes isz tos telyczios užaugo graži karvė ir dūda pieno daugiau, nekaip kitos mano karvės.

Pov-tis. Dabar toliau. Veislinis bulius tur buti paaugintas, kaip jau buvo sakyta, nū visugerosios karvės, dar geriaus nū pagerintos jau. Prastu buliumi gali pagadinti visus gyvulius. Visi geri ir prasti jauczio privalumai taippat ir karvės atsigimsta ant verszio.

Pov-nis. Ar reikia taip szerti jautį, kaip karvę?

Pov-tis. Veislinį jautį reikia gerai szerti, bet netaip, kad anas nutuktų, ir įriebėtų, tiktai taip, kad būtų derlus.

Verszingas kerves reikia szerti užvis geriau, bet taip, kad anos nenutuktų, arba neįriebėtų perdaug. Szerkite anas szienu, vasariniais sziaudais, sumaiszydami su sunkiųjų paszaru — nusunkomis, atgaliais ir kitu kū; geras daigtas anas girdyti gėralu. Ap-siversziavusiai karvei reikia dūti gėralą isz avižinių miltų ir sėlenų, pridedant taippat sėmenų ir druskos.

Pov-nis. Kas geriau: ar palikti verszį prie karvės, ar tūjau aną nutraukti?

Pov-tis. Pirmąjį verszį reikia palikti prie karvės, nū ko karvės teszmū geriau įauga. Antrąjį verszį vercziau tūjau po apsiversziavimo atimti nū karvės; bet ant to reikia daug darbo ir užveižėjimo

Mak-tis. Tai sunku bus iszpildyti mūsų neguvioms tame dalyke moteriszkėms.

Pov-tis. Teisybė. Neiszmanant moteriszkėms apė tą dalyką, vercziaus bus žindinti veszį prie karvės, nors isz to taippat kyla daug painių, labiausiai nutraukiant verszį nū karvės: karvė tūkart bliaina per dieną ir užlaiko savyje pieną; verszis taippat, nors dieną nenor gerti pieno, o iszalkęs geria paskui

perdaug; nū ko pagenda ano viduriai, pradeda vidurūti, o kartais ir padvesia; palikusieji gyvais iszauga pilvoti. To viso nebus, jeigu atimsi verszi nū karvės tūjaus.

Verszis užvis labiaus auga pirmą metą, dėlko ir reikia aną tūkart gerai szerti. Veislei traukti arba palikti užvis geriau yra ankstybus, o isz vėlybųjų tereik traukti tiktai tūkart, jeigu paeina isz labai geros veislės, nors ir tokie nevisados klojas. Pirmą metą neverta leisti verszių ant žolės, bet per visą laiką szerti tvarte. Lyg nesukankant antram metui nereikia riszti verszių prie sieto.

Mak—tis. O kaip szerti auginamus verszius?

Pov—tis. Norint užauginti gerus gyvulius reikia girdyti 40 dienų verszi grynų pieno. Užvis gražiau verszis pirmame laike savo amžiaus auga nū savo motinos pieno. Po 40 dienų palengva gali pradėti prie pieno maiszyti gėralo isz avižinių miltų ir sėmenų, pratinant verszi taippat prie smulkio szieno, arba dar geriau, prie dobilų; per visą vasarą reik anam dūti gėralą, o žiemai atėjus reikia aną szerti geru lankiniu szieniu arba dobilais ir girdyti dar gėralu.

Tam—tis. Taip szeriamas verszis kasztūs labai brangiai.

Pov—tis. Tas taip; bet norint pagerinti veislę, reik taip szerti. Gerai, kaip pridera, iszszerts verszis ne tiktai sugražins paskui visą kasztą, bet dūs dar ir nemažą pelną. Ale praleidęs, kas reikalingą prie szėrimo pirmame verszio amžyje, paskui nėjokiu budu nebepataisysi. Tiktai gerai szeriami versziai pagerins mūsų gyvulius.

Mak—tis. Ar gali ant telyczios pažinti, kokia isz ano užaugs karvė, ar ne?

Pov—tis. Tame dalyke visusvarbiausis daigtas yra tas, idant telyczia būtų nū pieningos karvės ir geros veislės buliaus. Ženklai busianczio pieningumo telyczaitės yra szitoki: siaura galva, maži, dailus ra-

giukai, ilgas ir prie peczių platus kaklas, plati krutinė, ilga lenva ūdega, minkszta ir plona skura su minksztu plauku. Toliaus, tarp teszmens ir ūdegos, plaukai pieningos karvės nenulinę žemyn, kaip visur kitur, bet kelias augstytyn, plaukai tie minksztesni ir trumpesni, kaip kitose vietose; kailis arba skura plonesnė ir tamsesnė, o ant teszmens smulkiai susiraukszlėjusi. Ta vieta pas geras karves yra plati; o pas prastas viso to nematai.

Mak—tis. Ar kožna karvė su tais ženklais dūda daug pieno?

Pov—tis. Karvė, turinti tūs ženklus, yra geros veislės ir dėlto dūda daug pieno. Bet dažnai ir tokios karvės, prastai szeriamos ir užveiziamos, pagenda, pradeda mažai dūti pieno; vienok karvę geros veislės gali vėl pagerinti, jeigu tiktai aną gerai szersi ir užveizėsi.

Jon—tis. Kiek metų gali szerti su nauda karvę?

Pov—tis. Karvė po treczio verszio dūda užvis daugiau pieno, o po szeszto pradeda kas metą mažiau bedūti; po deszimto verszio nebverta jau belaikyti karvės.

Mak—tis. Kiek kartų tamsta rodyji milžti karves ant dienos — du ar tris kartus?

Pov—tis. Jū ilgiau pienas paliekti teszmenyj, tū daugiau įgauna vandenio. Dėlto pagal mano mislį geriaus tris kartus milžti, ipacz vasarą. Vakarinis pienas yra riebesnis už rytinį. Pienas tūjaus po apsiversziavimo tur savyje daug vandens ir tiktai paskui iszpalengvo pradeda eiti riebyn. Reik kožną kartą gerai karvę iszmilžti, nes paskutinis pienas yra visuriebesnis.

Vienūlikta roda.

Naudingumas geležinės žagrės prie žemės arimo. Penėjimas gyvulių ant pjovimo. Apė sviestą ir surį.

Metai buvo geri. Dobilai užderėjo; o ukinikai paskubo anūs nupjauti ir atimti gerame ore. Nekurie ukinikai sėjo ir vikius dar. Dėlto nedyvai,

kad anie turėjo dabar paszaro daug daugiau, nekaip pirma. Dar pavasarį, matydami kad, dobilai gražus, pasėjo anų isznaujo ir gailėjos negalėję dar daugiau apkrėsti pudymo dėl sėjimo paszaro žolių. Povylaitis ramino anūs tūmi, kad szerdami gerai gyvulius, vis daugiau ir daugiau turės mėszo. Antrą vasarą, atėmę isz dobilienos rugius, isznaujo jie pamatė naudą isz dobilų sėjimo. Rugiai buvo gražus, kaip ir įkrėstoj dirvoj ir, įstabus daigtas, krito anų klūne daugiau nekaip aplinkui prie susėdų, kurie neturėjo rugių sėtų dobilienose. Tiktai tas aniems buvo priklū, kad iszarti dobilienas paprastoms žagrėms buvo labai sunku. Isz tos priežasties Povylaitis parodyjo aniems nusipirkti geležinę žagrę. Iszdirbant žemę su geležine žagre, kalbėjo ans, javai užderės gražiau, nekaip dabar su szioms žagrėms ariant; geležinė ne kasžin' kiek kasztūja: už 6 rub. (?) gali pirkti geležinę ant vieno arklio, o už 12—14 rub. galima ir ant poros arklių gauti, kuri laikys 20 metų. Javai jau pirmą metą bus geresni, ir geležinė žagrė užsimokės.

Mak—tis. Tai teisybė, — geležinė žagrė nelabai brangi, bet mes nemokam su ja arti.

Pov—tis. Žinoma, pirm visko reikia iszmokti su ja elgtis, o tai suvisu nesunkus darbas, nes dabar mažne kažnoj' sodoj' atrasi geležinę žagrę; gali sunus taip-pat nuleisti ant metų kokių tarnauti prie paty-rusio ukiniko, kurs tur užvedęs gerą gaspadorystę. Ten anie, pamatys ir iszmoks daug to, ko negali isz-pasakoti žodžiais; iszmoks anie elgtis su geležine žagre ir kitoms ukinikiszkomis padarynėmis, iszmoks kaip reik szienauti dobilus, kaip sutaisyti gyvuliams įvairius miszinius ir kaip gyvulius užveizėti; taip-pat pamatys, kaip reikia nutraukti verszius ir anūs gir-dyti, kaip sėti ir auginti daržoves, burokus ir kitus daiginius, — trumpai sakant, pažins daug gero ir reikalingo mūsų ukinikystei.

Jon—tis. Tamsta gerai kalbi. Mano mažasis brolis tarnavo darbiniku viename dvare, o dabar su-

grįžęs suvisu nebnot su paprasta žagre bearti, vis manę prikalbinėja geležinę pirkti, sakydamas, kad jAVai jų užderės.

Mūsų ukinikai dar ilgai rodavojos apie dobilus, apie geležinės žagrės reikalingumą ir t. t. Tū tarpu Pilypaitis pasisakė turis jūdą karvę, kurią jau du metai kaip pirkęs, labai riebią, bet mažai tedūdancią pieno, nors gerai szeriaš.

Pov—tis. Tamstos karvė mėsingos veislės, o dėlto bus geriau aną nupenėjus pardūti ant mėsos.

Pil—tis. Isz kur tamsta žinai aną esant mėsingos veislės?

Pov—tis. Karvė mėsingos veislės tur placzią krutinę, didelę galvą, trumpas kojas, ilgą kuną, placzią nugarą, ploną kailį; o juk tamstos karvė tokia, tai ana mėsingos veislės.

Mak—tis. Ar taip-pat reikia auginti gyvulius mėsingos veislės, kaip ir gyvulius pieningos veislės?

Pov—tis. Labai gerai szerdamas nū pat pradžios veislinį verszį, gali lengvai įvesti veislę, gerą dėl mėsos. Gyvulys tokios veislės lengvai nusipeni ir reikalauna mažiau paszaro. Norint įvesti mėsingą veislę, reikia įsitaisyti buliuką mėsingos veislės.

Pov—nis. Ko reikia užvis daugiau penint gyvulį?

Pov—tis. Norint gerai ir veikiai nupenėti gyvulį, reikia isz karto anam dūti, kiek tiktai norint, sunkiojo paszaro. Gyvulys nusipeni veikiau stovėdams tyliai. Sziaudų kraikui nėra ko skusti, nes bus daugiau mėszlo. Jaunas gyvulys nusipeni veikiau už pasenusį, mėsa ano sotingesnė ir skanesnė; nū seno gauna daug taukų. Nekuriose vietose, kame mėsa brangi, naudinga yra penėti gyvulius; bet vis daugiau laiko karves dėl pieno, kas yra labai pelningas daigtas ten, kame gali pardavoti saldų szviežią pieną. O juk pieno pirkiks tūjaus atsiras, jeigu tiktai mes turėsime daug pieno.

Mak—tis. O lyg atsirandant pirkikui, ką reik daryti su pienu?

Pov—tis. Muszk sviestą, dirbk surius, o iszrugomis parszelius girdyk, — ir tai bus naudingas daigtas.

Mak—tis. Bet mes nemokam muszti gero sviesto; musų sviestas yra visados prastesnis, nekaip tamstos; tamsta ir pardūdamas gauni brangiau.

Pov—tis. Mano sviestas yra geresnis už jusiszki dėlto, kad mano pati tarnavo viename dvare, kame muszė sviestą ant pardavos. Ten ana darbavos muszimu sviesto isztisus metus, — tai dėlto ana ir moka. Tegul ana pati jums iszpasakoja, kaip gali muszti (sukti) gerą sviestą. Marijona, iszguldyk susėdams, kaip keikia gerą sviestą muszti.

Marijona. Szitaip: prikoszus pūdelį pieno asz dedu aną į pieninczią, ir kada grietinė (smetona) atsiskiria jau nū pieno, ką gali numanyti isz mėlsvumo rugsztojo, asz nugriebiu smetoną į paskirtą indą.

Mak—tis. Ar neverta dūti anam gerai surugti?

Marijona. Geriau nugriebti saldžią smetoną, — sviestas tūkart yra geresnis ir skanesnis. Nugriebta smetona pastovi pusdienį dėl surugimo. Po to suku jau isz ano sviestą. Susukusi, nuplaunu rankas, pirma sziltu, o paskui szaltu vandeniū, kad nekibtų sviestas, ir iszgniaužau isz ano pasukas. Tai padariusi, dedu sviestą į czystą, szaltu vandeniū iszplautą, indą, iszminkau aną ir apibarstau smulkia balta druska. Druskos imu ant 10 svarų sviesto vieną saują. Kad gerai su druska susimaiszytų asz perminkau sviestą.

Mak—tis. Dėku už pamokinimą! Atsiunsiu prie tamstos savo gaspadinę iszsimokėti, kaip sukti gerą sviestą.

Pov—tis. Isz žildinių tamsta lieji surius. Pamokyk tamsta, meldžiama, kaip reikia lieti.

Marijona. Szviežius žildinius sukraunu į surio maiszelį, užriszu ir dedu tarp dviejų lentų, ant virszutinės uždedu akmenį dėl iszspaudimo isz žildinių iszrugų. Po akmeniū laikau žildinius pusę dienos; paskui anūs iszimu, suardau rankomis ir dedu į czystą indą, apsudau pagal norą smulkia, balta druska,

pridedu ant kožno žildinių svaro vieną smetonos šauksztą ir truputį kmynų. Tūkart gerai parmaisziusi (dirbu) liejū isz anų nedidelių surius, kuriūs džiovinu ant oro. Mieste tokius surius labai perka, ir asz isz žildinių dirbdama surius iszimu nū 6 lyg 8 kap., o patys žildiniai parsidūda po 3 kap. už svarą.

Pov-nis. Suris tamstos labai skanus. Gerai butų, kad ir mano žmona iszmoktų lieti tokius surius.

Dvylikta roda.

Povylaitis mokina susėdus apz nekurias gyvulių ligas ir iszguldo jų gydymą.

Kitą kartą susirinkę ukinikai rodavojosi toliaus.

Mak-tis. Tamsta, susėdėli, gerai gydai gyvulius. Pamokyk ir mumis.

Pov-tis. Gerai! Bet visupirmu szitai ką turiu jums pasakyti: labai tankiai mes patys susarginam gyvulius: prastai anūs szeriam ir užveiziam, o supykę muszam anūs per galvą, snukį ir t. t. Dėlto turime anūs gerai szerti, priderancziai užveizėti ir nemusztį, — tūkart mūsų gyvuliai recziaus tesirgs. Gyvuliui susirgus, reik įieszkoti ligos priežasties, ir jeigu ana pakilo isz nepriveizėjimo arba prasto szėrimo, tai tūjaus pradėjus gerai gyvulį szerti ir užveizėti, liga be kokio vaistijimo neužilgo pabėgs; negana to, gerai szeriami ir užveiziami gyvuliai mažiau tebijo maro arba pavietrės ligų.

Gyvulys gal sirgti ar virszaus, ar vidaus liga. Svarbiausios virszaus ligos szios:

1. *Szaszai.* Anie pasirodo ant galvos, lupų, ausų, aplinkui akių arba ant sprando, užvis tankiau pasverszius. Isz mažų spūgelių paauga nedideli skauduliai, kuriems pratrukus bėga balti puliai; tje puliai iszdžiusta ir pavirsta į szaszus. Ta liga kilsta isz neczysto staldo (tvarto) užlaikymo ir smirdanczio aname oro. Gydau nū tos ligos szitaip: sumaiszau šauksztą 1 sieros žiedų su 2 arba 3 šauksztais ne-

sudytų kiaulės taukų ir tų tepalu tepu 2—3 kartus ant dienos nesveiką vietą.

2. *Judėjimas arba klībėjimas gyvulio dantų.* Tankiai, labiausiai po ligos, pradeda judėti gyvulio dantys, nū ko gyvulys mažai beėda. Tam atsitikus, asz izstirpinu truputį medaus ir druskos uksuse ir tūmi trinu dantų smagenis ir vidaus virszų.

3. *Nulužus arba nusmukus karvės ragui,* reikia vieną dieną tverti skarą, arelkoj ir uksuse suvilgytą, o ant antros dienos užtepti nesveiką vietą varveliu.

4. *Skauduliai ausyse* pasirodo nū bimbų įkandimo arba įgėlimo. Skaudulį reikia perpjauti, iszimti isz ten kiauszelį, kurį bimbals įkašdams padėjo, ir mazgoti vandeniū, kuriame yra truputis isztirpito koso (aluno).

Tokie pat nū bimbų įkandimo skauduliai randas ir ant gyvulio nugaros. Gyvuliai nū anų ir puliavimosi kenczia labai didelį skausmą. Reikia perpjauti skaudulį, iszimti kiauszelį ir tepti opą (roną) czystu terpetynu.

5. *Szlaunies isznirimas* atsitinka nū sunkaus užgavimo arba isimuszimo. Visupirmu reikia pridėti sniego arba ledo, bekol nesusimažins karsztis ir suputimas, o paskui mazgoti su terpetynu, kuriame yra truputis sutirpito kamparo (ant 1 terpetyno sklėnyczios reikia imti 2 kamparo zalatnyku).

6. *Kelias supunta* kojai isznirus; reikia mazgoti kelią szaltu vandeniū, sumaiszytu su szvinos uksusu, kurį gali gauti vaistinyczioj (aptiekoj). Reikia imti ant 1 kortos vandens 3 zalatnykus szvinos uksuso.

7. *Nario puvimas.* Gali pažinti tą ligą nū suputimo paskutiniųjų kojų didžiojo nario. Suputususis narys tur didelį karsztį; eidamas gyvulys szlubūja; ant galo narys suskirsta ir pradeda puliūtis. Visupirmu reikia opą apmazgoti muilinu vandeniū, paskui trinti vandeniū, virintu su anžūlo žievėms, ir ant galo reikia pritverti skarą, iszmirkytą vandenyje, su kalkiais sumaiszytu (paimk saują kalkių, iszmaiszyk

anūs butelyj vandens, supliauzgik kelius kartus butelį; kalkėms nusistojus, nupilk vandenį).

Tam nepagelbėjus, reikia paimti vaistinyčioj už 5 kap. tepalo su gyvūnu sidabru (merkuraliszko).

8. *Posnagos liga* pakilsta nū neczysto tvartų užlaikymo. Po skura aplinkui posnagos atsiranda skauduliai, kuriūs reikia numazgoti szilta uksusu, sumaiszytu su arielka; tiems skauduliams suaugus gerai yra pritverti molį, sumaiszytą su uksusu ir karvės mėszlu.

9. *Skauduliai ant teszmens ir papų.* Anie atsiranda tankiausiai po apsiversziavimo ir taip bjauriai kankina karvę, kad ana nesidūda versziui žįsti ir lyg galo iszmiłžti. Taip atsitikus reikia dūti gerti szioķį vaistą: paimk butelį vandens ir isztirpik aname pusę svaro karczios druskos ir 6 salietros zalatnykus. Skaudulius reikia tepti tepalu isz 9 zalatnykų nesudytų žasies taukų ir 3 zalatnykų kamparo. Iszplaiszėjus papams, reikia anūs apmazgoti muilinu vandeniū ir paskui tepti szviežia pastijolka (?), bekol neiszgys.

10. Prastai szeriamos karvės tankiai žiemą gauna *utes*. Anos prapūla nū tepimo vandeniū, suvirintu su tabaku.

Vidaus ligos tankiausiai atsitinka szios:

1. *Snukio vidaus puvimas.* Gyvulys, sergas ta liga tur snukį raudoną ir labai karsztą, dėlko ir negal esti; isz snukio bėga seilės su putomis; akys traskanotos, pienas mėlynas, ir visas karsztyj; tankiai ir liežuvio skurelė susproginėja; gydo taip: tveria prie snukio skarelę, iszmirkītą vandenyje sumaiszytame su uksusu ir kosu (alunu); vieton to vandens gali imti szitokį: ima 1 kortą vandens, sumaiszo su 2 szauksztam medaus ir prideda 1 szauksztą druskos rugsztymo (gaunama vaistinyčioj); o gerti reikia dūti vandenį, suvirintą su sėmenims.

2. Tankiai ant verszio *liežuvio* pasirodo *maži spūgai*, dantų smagenys darosi minkszti ir isz snukio

tysta seilė. Gydo taip: ima 1 kortą vandens ir 6 zalatnykus szalavijo, perkoszia ir pridėda 1 szauksztą medaus, ketvirtą szaukszto dalį koso (alūno); viską gerai sumaiszo ir tūm tepalu tepa kelius kartus ant dienos liežuvi ir smagenis.

3. *Kosulį* igauna gyvulys szlapiame ore nū perszalimo. Isztirpo 2 szauksztu medaus kortoj vandens, paszildo ir dūda gerti nesveikam gyvuliui rytą ir vakarą po pusę sklėnyczios, bekol tas gėrymas yra dar drungnas. Jeigu dar prie to laikysi gyvulį kelias dienas sziltame stalde, tai kosulys veikiai pasiliaus.

4. *Karsztį gerklėje* pažisi nū szio: kaklas supunta alsavimas sunkus, bėga putos isz snukio ir nosies. Gydyk szaip: trik kaklą suszildytu ir sumaiszytu su aliejumi (valgomu) terpetynu, o paskui apriszk kaklą su avikailiu. Esant labai smagiam karszcziui, reikia kraują leisti. Nesveiką gyvulį reikia laikyti sziltame stalde.

5. *Pilvo ir grobų uždegimas* yra labai sunki liga ir pakilsta nū perszalimo ir nūdinių (su truczyna) žolių. Gyvulys, susirgęs ta liga, musza arba trypia kojomis, gula ir vėl kelias, steni ir bliauna, pilvą tur užjakusį ir iszputusį. Atsitikus tai ligai reikia leisti gyvuliui kraują ir dūti gerti czielą butelį arbatos isz remunių ir aliejaus (valgomo), isztriti pilvą terpetynu, sumaiszytu su aliejumi (valgomu) ir ant galo dūti gerti nuilinio vandens su druska ir aliejum (valgomu).

6. *Kraujais triedžiancius verszius* gydyk szitaip; suvirink vandinyje sėmenų (linų grūdų) ir dūk to vandens gerti per dieną keturius kartus po sklėnyczią.

7. Tankiai pavasariais nū nūdinių žolių gyvulio *mižalūse* pasirodo kraujas. Dūk tūkart kas rytą ir vakarą po sklėnyczią vandens, suvirinto su sėmenims ir avižiniais miltais.

8. *Vidurių užstojimas* (negalėjimas iszmesti). Ta liga atsiranda pavasari, kada alkani gyvuliai, iszleisti laukan, umai apsiėda pernykszczia sausa žole, szilais

ir k. Susirgęs gyvulys nebeėda, daug geria, ir pilvas iš kairės pusės labai išpunta. Jeigu po 6—8 dienų viduriai nepaminkštės, gyvulys tur kristi. Susirgusiam gyvuliui tūjaus reikia dėti 2 korti vandens, sumaisyto su saują druskos ir viena sklėnyczia aliejaus (valgomo). Negana to, pilvą reikia trinti kuszkiu sziaudų, sumirkytų terpentyne, o į vidų dėti pusę svaro karcziosios druskos, sutirpintos kortoje vandens.

9. Kartais pradeda *triesti* versziai nū persigėrimo. Tūkart reikia maiszyti 3 zalatnykus sutrėtos kreidos ir 1 zalatnyką koso (aluno). Versziui senesniam, kaip 6 mėnesių, gali dėti vandens, suvirėto su anžūlo žievėms, pridėdant 3 zalatn. koso (aluno) ir saują sutrėtų į miltus karczių žolių (metėliu. ar k.).

10. *Pilvo išpūtimas* atsitinka nū persiėdimo žaliais dobilais ir yra labai sunki liga. Susirgusiam gyvuliui reikia dėti pilną szauksztą nezesitų kalkių su vandeniu ir gainioti, bekol nepradės *triesti*.

Užbaiga.

Po 12 metų, žmonės seniai bebuvusiejie sodoj S., nebepasiziņo: taip viskas parsimainė. Atsirado daug naujų gražių trobų, išzgrįstų lentomis, su dideliais langais ir gražiais prieangiais (gonkomis), sienos vidaus pusėje buvo izmusztos szviesiais popieriais, o lauko pusėje apmusztos dailioms lentomis. Gyvulių stalđai mažne bevysi buvo nauji, erti, szilti ir szviesūs. Gyvuliai buvo gana stambūs ir pieningų veislių. Kožna karvė davė nemažiau 150 viedrų pieno ant metų, o kitos ir daugiau. Karvė, tedūdanczią 100 viedrų, susėdai Povylaiczio pardūdavo ant mėsos. Jau keli metai, kaip pas jūs atsirado pieno pirkiks, kurs mokėdavo aniems po 40 kap. už viedrą; tokiu būdu anie gaudavo apė 50 rublių pelno nū kožnos karvės. Versziai anų taip buvo geri, kad ukinikai iš kitų sodų ir mieszcionys pirkdavo anūs veislei ir mokėjo gėrus pinigūs. Nors gyvulių telaikė anie tiek pat, kaip ir pirma, vienok mėszlų turėjo du kartu daugiau; negana to, ir mėszlai dabar buvo nesuly-

gintinai geresni. Dabar anie gerai įkėsdavo savo pudymus, nū ko ir javai užaugdavo visūmet geresni, nekaip kitose sodose; mažne visados anie gaudavo grūdų du kartu daugiau kaip pirma, labiausiai tie, kurie geležinėms žagrėms arė, o geležinę žagrę, tiesą pasakius, butumei atradęs pas kožną. Savo laukus padalijo ne į tris laukus, kaip pirma, bet į keturius. Pradėjo skaityti lietuviszkas knižas ir laikraszczius. Vietoj karcziamos atsidarė arbatos namai, į kuriūs susieidavo mūsų ukinikai iszgerti arbatos ir pasirodavoti tarp savės: girtukliai suviso isznyko.

Ismintingas senelis Mikols Povylaitis, visu ukinikų mylimas ir garbinamas už padūtas naudingas rodas, džiaugės isz anų laimės ir dėkavojo Dievui už savo truso klotį.

— (Galas) —

Amerika jau uždaryta! — Kaip tai uždaryta? — Ogi sztai kaip: Sziaurinės Amerikos Suvienytų Valstijų vyriausybė iszdavė paliepimą, kad palicija nepriimtų į Ameriką atsikraustanczių isz kitų žemių iszeivių. Tas paliepimas gavo galybę 3 dieną szio Grūdžio mėnesio. Deltogi dabartės į Ameriką jau neleidžia. Nuvažiavus į pamari, į Amburką arba į Brėmus, gražina atgalios, neleidžia nė į laivą. Jau per Tilžę sugryžo keliatas žemaiczių isz paminėtų pamarių miestų . . . Taigi dabar jau pasibaigs iszeivystė isz Lietuvos. Beje, bucziau užmirszęs. Dar kelintą įleis į Ameriką: 1) tokius, kurie yra prisirasę prie Amerikos ir iszkeliavo isz ten ant praszparto, 2) tokius, kurie jau seniai Amerikoje apsigyvenę ir tur tenai savo gyvenimą, 3) paczias ir vaikus vyrų, gyvenanczių Amerikoje; o szitie gal pasiimt drauge brolius ir seseris, o taip-gi ir tėvus; bet del užtikrinimo giminystos reikia tam tikrų dokumentų, patvirtintų per konsulį, už ką reikia primokėti 10 markių 75 fenigius (arba apė 5 rb.), 4) keliaunilius ir atvykusiūsius į Ameriką su reikalais, bet szie negalės ten ilgai pasilikti. *Kiekvienas* keliaujantis Ameriką

privalo tapti priderancius dol
vyruciai ir moterėlės, vaikinėliai ir mergelės, jau su
Amerika atliks kriukis. Dabartės turėsime Lietuvoje
dirbti Amerika. J.

Maskoliai vėl iszmislyjo ant žmonių uždėti nau-
jus mokesčius. Nū ateinanczių metų jau turės mo-
kėti po 3 rb. ant sykio tie jauni vyrai, kurie pagal
savo padėjimą neprivalo eiti į kariumenę (į vaiską).
Sulyg sziol tokie nieko nemokėjo, o dabar isz sykio
po tris rublius. Žada uždėti mokesčius ant sznapso
ant druskos, ant szipuliukų, ant žiburio (kerosino) ir t. t.
O taip - gi ketina isz naujo permatūti laukus Lietu-
voje; bematūdami, žinoma, iszras daugiaus žemės arba
paskaitys tarp geresnės ir vėl mokesčius padidys. —
Maskoliams (kacapams) dabar vyriausybė dykai da-
lina žemę Lietuvoje (Kauno ir Vilniaus rėd.) da ir
pinigų dūda ant apsitaismo, arba gyvuliui nusipirkti,
jai pagaiszta, arba trobai pasistatyt, jai sudega; o
kur karaliskos girios arti, ten kacapai gauna do-
vanai malką ir medžius. Pažiūrėsim, kur mums,
lietuviams, žemės pasiulys! . . . Nū Naujų Metų jau
neprims į kasą senųjų popierinių pinigų. Taigi, jai
kas iki tam laikui neapkeis kasoje savo bumaszkių
ant naujų, tai galės jas pasknisukurenti, nes jos jau
nieko negaliūs. Delto maskoliai taip tankiai maino
tūs popierinius, kad jie tokiu budu apszčiai pelno.
Juk, matot, tos „bumaszkos“ nėra joki pinigai, bet
tik vekseliai. Taigi benaikidami savo vekselius, ma-
žina skolas. J.

Gromatas, rankraszczius bei pinigų į „Ukiniko“
rėdystę siuncziant, reikia padėti šioki adresą:

Herrn Dr. Bruažis, Tilsit, (Ostpreussen).

Italpa: Jonukas žaidžius. Jūzas Aržūlaitis. — Dainelė. —
Lietuvos istorija. (Taša.) Lietuvos Vaikas — Kaip reikia szerti
ir užveizėti gyvulius. (Pabaiga). Jūzas Szvėksznys. — Amerika
jau užda. J. — Maskolija. J. —

Atsakantis rėdytojas: Kristupas Voska, Stulbėkiūse.
Pauszija pas Otto v. Mauderode, Tilžėje.